

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده زبان های خارجی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش:

زبان شناسی همگانی

عنوان:

بررسی گروه اسمی در گویش دزفولی بر اساس نظریه ی ایکس تیره

استاد راهنما:

دکتر عالیہ کرد زعفرانلو کامبوزیا

استاد مشاور:

دکتر فاطمه صمصام بختیاری

پژوهشگر:

محسن استاد چینی گر

پاییز ۹۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم به :

به استاد گرانقدر سرکار خانم دکتر عالیہ کرد زعفرانلو کامبوزیا کہ در

تمامی مراحل انجام این پژوهش مرا یاری نمودند.

و تقدیم به :

پدر و مادرم عزیزم به پاس تعبیر عظیم و انسانی شان از کلمه ایثار و

از خودگذشتگی و تقدیم به همسر مهربانم به پاس عاطفه سرشار و گرمای

امید بخش وجودش کہ در سردترین روزگاران، همراه ہمیشگی من است.

تشکر و قدردانی

اعتراف می‌کنم که نه زبان شکر تو را دارم و نه توان تشکر از بندگان تو، اما بر حسب وظیفه از کلیه معلمان و استادان خود در تمامی سطوح تحصیلی که با راهنمایی‌های راهگشای خود مرا در مسیر دانش‌اندوزی هدایت کردند، مراتب سپاسگزاری را به عمل می‌آورم.

از استاد گرانقدر سرکار خانم دکتر عالیه کرد زعفرانلو کامبوزیا که با راهنمایی‌های بی‌دریغ و پیشنهادهای ارزنده‌شان بنده را در تهیه این پژوهش یاری نمودند نهایت تشکر و قدردانی را دارم. همچنین تقدیر و تشکر فراوان از سرکار خانم دکتر فاطمه صمصام بختیاری که مشورت‌های پر بار ایشان یاری‌دهنده اینجانب در تهیه و تنظیم این پژوهش بود و سپاسگزاری بی‌پایان از خانواده دلسوز و پر محبتم که در تمامی مراحل زندگی حامی و پشتیبان من بوده‌اند.

در پایان از تمامی دوستانی که به عنوان گویشور در گردآوری و تهیه این پژوهش با اینجانب همکاری داشتند، به خصوص دوست و همکار ارجمندم جناب آقای مهدی شایان نسب صمیمانه تشکر و سپاسگزاری می‌کنم و برای همه آنها از درگاه خداوند متعال آرزوی موفقیت و سلامتی دارم.

فهرست مطالب

عنوان صفحه

فهرست مطالب.....أ

چکیده.....ح

نشانه های آوانویسی.....ط

فصل اول: کلیات پژوهش

۱-۱ معرفی موضوع.....۲

۲-۱ اهمیت پژوهش.....۲

۳-۱ بیان مسئله.....۳

۴-۱ سؤالات پژوهش.....۳

۵-۱ فرضیه های پژوهش.....۳

۶-۱ محدودیت های پژوهش.....۴

۷-۱ کلید واژه ها ۴

۸-۱ مبانی نظری.....۵

۹-۱ روش پژوهش.....۵

۱۰-۱ مراحل انجام کار پژوهش.....۶

فصل دوم پیشینه پژوهش

- ۹-۱-۲ - مقدمه ۹
- ۹-۲-۲ - آثار پژوهشگران ایرانی ۹
- ۹-۲-۲-۱ - کتاب ها ۹
- ۹-۲-۲-۲ - پایان نامه ها ۱۱
- ۹-۳-۲ - آثار پژوهشگران خارجی ۱۶
- ۹-۴-۲ - خلاصه فصل ۱۷

فصل سوم مبانی نظری پژوهش

- ۲۰-۱-۳ - مقدمه ۲۰
- ۲۰-۲-۳ - ساختار نحوی ۲۰
- ۲۳-۱-۲-۳ - تسلط ۲۳
- ۲۳-۲-۲-۲ - تقدم ۲۳
- ۲۵-۳-۲-۳ - حاکمیت ۲۵
- ۲۶-۳-۳ - ساختار گروه ۲۶
- ۲۶-۱-۳-۳ - گروه فعلی ۲۶
- ۳۲-۲-۳-۳ - اختلاف پارامتریک و ترتیب واژگان ۳۲
- ۳۴-۴-۳ - تعمیم طرح ۳۴
- ۳۴-۵-۳ - گروه اسمی ۳۴

- ۳۷ نظریه ی X' -۶-۳
- ۳۹ افزوده و متمم -۱-۶-۳
- ۴۰ افزوده ها و متمم های گروه اسم -۲-۶-۳
- ۴۷ آزمون تشخیص سازه ها -۷-۳
- ۴۷ جایگزینی ضمیر -۱-۷-۳
- ۴۸ خود ایستایی -۲-۷-۳
- ۴۸ جابجایی -۳-۷-۳
- ۴۹ همپایگی -۴-۷-۳
- ۴۹ خلاصه فصل -۹-۳

فصل چهارم: ارائه و تحلیل داده ها

- ۵۲ مقدمه -۱-۴
- ۵۲ نشانه های اسم -۲-۴
- ۵۲ شمار -۱-۲-۴
- ۵۵ نشانه های معرفه و نکره -۲-۲-۴
- ۵۶ نشانه های جنس و نوع -۳-۲-۴
- ۵۶ هسته گروه اسمی -۳-۴
- ۵۷ وابسته های پیشین -۴-۴
- ۵۷ صفات -۱-۴-۴

- ۵۷ ۲-۴-۴ - اسم
- ۵۸ ۳-۴-۴ - شاخص
- ۵۹ ۴-۴-۴ - صفت شمارشی
- ۶۱ ۵-۴-۴ - ممیز
- ۶۳ ۶-۴-۴ - یک نکره
- ۶۳ ۱-۶-۴-۴ - راه تشخیص یک نکره از یک عددی
- ۶۴ ۷-۴-۴ - وابسته عدد ترتیبی
- ۶۵ ۸-۴-۴ - وابسته صفت برترین
- ۶۶ ۹-۴-۴ - تنها
- ۶۶ ۱۰-۴-۴ - وابسته اشاره
- ۶۷ ۱۱-۴-۴ - صفت پرسشی
- ۶۸ ۱۲-۴-۴ - صفت تعجبی
- ۶۸ ۱۳-۴-۴ - صفت مبهم
- ۶۹ ۵-۴-۵ - جایگاه وابسته پیشین
- ۶۹ ۱-۵-۴ - جایگاه پیشین - ۱
- ۷۲ ۲-۵-۴ - جایگاه پیشین - ۲
- ۷۳ ۳-۵-۴ - جایگاه پیشین - ۳
- ۷۴ ۶-۴-۶ - وابسته های پسین

- ۷۴ ۱-۶-۴ صفت
- ۷۵ ۱-۱-۶-۴ وابسته صفت حالت
- ۷۵ ۲-۱-۶-۴ وابسته بیانی
- ۷۶ ۳-۱-۶-۴ وابسته توضیحی
- ۷۶ ۴-۱-۶-۴ وابسته تشبیهی
- ۸۲ ۲-۶-۴ اعداد
- ۸۲ ۳-۶-۴ وابسته اسمی
- ۸۴ ۱-۳-۶-۴ مالکیت
- ۸۴ ۲-۳-۶-۴ اختصاص
- ۸۵ ۴-۶-۴ بدل
- ۸۶ ۵-۶-۴ متمم حرف اضافه
- ۸۸ ۶-۶-۴ را
- ۸۹ ۷-۶-۴ جمله وابسته
- ۹۴ ۷-۴ ابهام در برخی صورتهای «اسم + جمله وابسته»
- ۹۵ ۸-۴ جایگاه وابسته پسین
- ۹۵ ۱-۸-۴ وابسته پسین ۱
- ۹۶ ۲-۸-۴ وابسته پسین ۲
- ۹۷ ۳-۸-۴ وابسته پسین ۳

- ۹۸ ۴-۸-۴- وابسته پسین - ۴
- ۹۸ ۵-۸-۴- وابسته پسین - ۵
- ۹۹ ۶-۸-۴- وابسته پسین - ۶
- ۹۹ ۹-۴- وابسته های اجباری اسم
- ۱۰۰ ۱۰-۴- فاصله افتادن بین اسم و متمم آن
- ۱۰۱ ۱۱-۴- خلاصه فصل

فصل پنجم: نتایج ، پیشنهادها و کاربردها

- ۱۰۳ ۱-۵- مقدمه
- ۱۰۳ ۲-۵- نتایج پژوهش
- ۱۰۳ ۱-۲-۵- بررسی سوال و فرضیه ی اول
- ۱۰۵ ۲-۲-۵- بررسی سوال و فرضیه ی دوم
- ۱۰۶ ۳-۵- نتایج فرعی پژوهش
- ۱۰۶ ۴-۵- پیشنهاد های پژوهش
- ۱۰۷ ۵-۵- کاربردهای پژوهش

فهرست منابع

- ۱۰۸ منابع فارسی
- ۱۱۰ منابع انگلیسی

پیوست ها

پیوست الف موقعیت تاریخی ، جغرافیایی ، طبیعی و انسانی دزفول..... ۱۱۱

پیوست ب (فهرست واژگان دزفولی)..... ۱۱۳

پیوست پ: برخی ضرب المثل های دزفولی..... ۱۳۴

پیوست ت: نقشه ها

نقشه جمهوری اسلامی ایران..... ۱۳۵

نقشه استان خوزستان به تفکیک شهرستان..... ۱۳۶

نقشه شهرستان دزفول..... ۱۳۷

چکیده انگلیسی..... ۱۳۸

چکیده

هدف این پژوهش این است که گروه اسمی را در گویش دزفولی براساس نظریه ی ایکس تیره که از زیرمجموعه های نظریه ی حاکمیت و مرجع گزینی است مورد مطالعه و تحقیق قرار دهد و ساخت گروه اسمی و ترتیب سازه ها را در این گویش بررسی نماید. در این پژوهش ۱۰۱ گروه اسمی و ۶۲ جمله بررسی شده و برای ۱۱ عدد از آنها نمودار ترسیم شده است. از ۶۲ جمله بررسی شده ۵۱ جمله ی ساده و ۱۱ جمله مرکب هستند که از این میان زمان ۳۵ جمله حال و ۲۵ جمله گذشته و دو جمله آینده می باشند. هسته ی گروه اسمی در ۴۸ بند و ۱۶ جمله همراه با وابسته ی پیشین و در ۴۴ بند و ۴۰ جمله همراه با وابسته های پسین به کار رفته است. در ۴ جمله و ۹ بند هسته ی گروه اسمی بدون وابسته به کار رفته است. همچنین در ۴ جمله بدون وابسته به کار رفته است. تعداد ۵۴ جمله به صورت خبری ۴ جمله امری و ۶ جمله به صورت پرسشی استفاده شده است. با توجه به نمونه های ارائه شده در فصل چهار وابسته های پیشین اسم دارای سلسله مراتب ساختاری می باشند که جایجا کردن آنها گروه اسمی را غیر دستوری می نماید. وابسته های پیشین اسم را می توان در سه جایگاه قرار داد که بکار بردن همزمان وابسته های پیشین ۲ همچنین بکار بردن همزمان وابسته های پیشین ۳ موجب بدساختی گروه اسمی می شود. وابسته های پسین اسم نیز دارای شش جایگاه می باشند که جایجا کردن آنها موجب بدساختی گروه اسمی می شود. اعداد صفات و اسم تنها عناصری هستند که هم به عنوان وابسته ی پیشین و هم وابسته ی پسین بیایند. البته اعداد تنها زمانی می توانند وابسته ی پسین باشند که به صورت ترتیبی بیایند. هسته ی گروه اسمی می تواند در آغاز، پایان و یا میان گروه اسمی ظاهر شود. هرچند برطبق نظریه ی ایکس تیره هسته ی گروه در مرکز است و باید حتما در آن گروه باشد اما اسم به عنوان هسته ی گروه اسمی می تواند حذف شود.

نشانه های آوا نویسی

الف - همخوان ها

خط فارسی	مشخصات	خط آوانگار
پ	دو لبی ، انفجاری ،(انسدادی) ، بی واک	p
ب	دو لبی ، انفجاری ،(انسدادی) ، واکدار	b
ت، ط	دندانی ، انفجاری (انسدادی) ، بی واک	t
د	دندانی ، انفجاری (انسدادی) ، واکدار	d
ک	نرمکامی ، انفجاری (انسدادی) ، بی واک	k
گ	نرمکامی ، انفجاری (انسدادی) ، واکدار	g
ق	ملازی ، انفجاری (انسدادی) ، بی واک	q
غ (در دزفولی)	ملازی ، سایشی ، واکدار	b
ع	حلقی ، سایشی ، واکدار	ʕ
ء (همزه)	چاکنایی ، انفجاری (انسدادی) ، بی واک	ʔ
ف	لب و دندانی ، سایشی ، بی واک	f
و	لب و دندانی ، سایشی ، واکدار	v
س ، ث ، ص	لثوی ، سایشی ، بی واک	s

z	لثوی ، سایشی ، واگذار	ز ، ذ ، ض ، ظ
ʃ	لثوی - کامی ، سایشی ، بی واک	ش
ʒ	لثوی - کامی ، سایشی ، واگذار	ژ
x	ملازی ، سایشی ، بی واک	خ
x ^w	ملازی ، سایشی بی واک ، لبی شده	خَو (x لبی شده)
h	حلقی ، سایشی ، بی واک	ح
h	سایشی، چاکنایی، بی واک	ه
tʃ	لثوی - کامی ، انسدادی - سایشی ، بی واک	چ
dʒ	لثوی - کامی ، انسدادی - سایشی ، واگذار	ج
r	لثوی ، غلتان (لرزشی) ، واگذار	ر
l	لثوی ، کناری ناسوده ، واگذار	ل
m	دو لبی ، خیشومی ، واگذار	م
n	لثوی ، خیشومی ، واگذار	ن
j	کامی ، روان ، واگذار	ی

ب- واکه ها

خط آوانگار

خط فارسی

i	پیشین ، گسترده ، بسته	ای، ی، ی
e	پیشین ، گسترده ، نیم باز	اِ، -، ه
e:	پیشین ، گسترده ، نیم باز ، کشیده	اِ کشیده
æ	پیشین ، گسترده ، باز	اَ، -، ه
u	پسین ، گرد ، بسته	او، و
a	پسین ، گرد ، باز	آ، ا
o	پسین ، گرد ، نیم باز	اُ

ج- واکه مرکب

əw

واو مجهول

د - سایر نشانه ها

:	کشش واکه
∅	صفر
'	تکیه
/	یا
()	می تواند باشد یا نباشد
[]	نشانه آوا نویسی و نیز صدای میانجی
//	نشانه واج نویسی
w	نشانه لبی شدگی همخوان
→	تبدیل می شود به
(د)	دزفولی
NP	گروه اسمی
VP	گروه فعلی
PP	گروه حرف اضافه
Adj P	گروه صفتی
Adv P	گروه قیدی
D	مشخص گر

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱ - معرفی موضوع :

کتاب "ساختهای نحوی" چامسکی (۱۹۵۷) را باید نقطه عطفی در تاریخ مطالعات زبانشناسی دانست. او نظریه گشتاری را ارائه داد و در سال ۱۹۶۵ در کتاب «جنبه های نظریه نحو» آن را به دستور گشتاری زایشی تغییر داد. نحو ایکس تیره از دل نظریه معیار گسترش یافته سر بر آورد و رشد کرد که طرح آن در سال ۱۹۷۰ از سوی چامسکی مطرح شد. نحو ایکس تیره اصول کلی را جایگزینی مقدار بی شماری قوانین ویژه می کند و ویژگی تمام مقولات را در بر می گیرد.

عمده ترین هدف این پژوهش این است که به توصیف ساختار گروه اسمی در گویش دزفولی بر اساس نظریه ایکس تیره پردازد و دریابد که آیا این نظریه ساختار گروه اسمی را در این گویش توجیه می کند.

۲-۱ - اهمیت پژوهش:

با توجه به تعداد زیاد گویشوران این گویش^۱ و همچنین مطالعات کمی در این گویش صورت گرفته و مطالعات انجام شده بجز یک مورد بر اساس هیچ نظریه زبانی نبوده است و در زمینه ی گروه اسمی هیچ پژوهشی صورت نگرفته است. بنابراین این پژوهش گروه اسمی را بر اساس نظریه ی ایکس تیره مورد توجه قرار داده است.

بر اساس آمار اعلام شده حدود ۲۵ درصد از گویش های زبان های مختلف در سی سال آینده در معرض نابودی هستند و این بیشتر به علت رواج روز افزون زبان فارسی معیار است که به وسیله رسانه های عمومی هر روزه و همه وقت به گوش جوانان و نوباوگان می رسد. بنابراین حفظ و احیای این گویش ها به عنوان میراث هایی ارزشمند و شناخت و استفاده از واژگان این گویش ها

۱- تعیین تعداد دقیق گویشوران این زبان به دلیل مهاجرت به شهرهای دیگر از قبیل اهواز، شوش، اندیمشک، کرج و... دشوار است.

یک عزم همگانی را می‌طلبد و وظیفه هر گویشور بومی است تا در حد توان خود به این امر کمک کند.^۱

لفظ گروه اسمی را اولین بار هریس در سال ۱۹۵۱ صریحاً به کار برد.^۲ تکرار پذیرترین گروه در جمله گروه اسمی است و می‌تواند در جمله نقشهای زیادی را ایفا کند. توجه ویژه و دقیق به ساخت گروه اسمی باید در رأس مباحث نحوی قرار گیرد. از این رو اسم در دستور زبانهای مختلف جایگاه ویژه‌ای به خود اختصاص می‌دهد و همواره مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد و یا با نظریه‌ها و اصولی که در مورد ساخت اسم ارائه می‌شود در زبانهای دیگر محک می‌خورد.

۱-۳- بیان مسئله:

نظریه ایکس تیره یکی از نظریه‌های نحوی است که بعد از طرح دستور زایشی و نظریه معیار گسترش یافته تجدید نظر شده توسط نوام چامسکی در سال ۱۹۷۰ مطرح شده است. هدف این نظریه این است اصول کلی را جایگزین تعداد بی‌شماری قواعد ویژه کند و ویژگی تمامی گروهها و نه یک گروه خاص را در بر گیرد. عمده‌ترین هدف این پژوهش این است که به توصیف ساختار گروه در گویش دزفولی بر اساس نظریه ایکس تیره بپردازد.

۱-۴- سوالات پژوهش:

۱- ساخت گروه اسمی و ترتیب سازه‌ها در گونه‌زبانی دزفولی چگونه است؟

۲- گروه اسمی در گویش دزفولی دارای یک نظام سلسله‌مراتبی است؟

۱-۵- فرضیه‌های پژوهش:

۱- گروه اسمی در گویش دزفولی در مقایسه با فارسی هسته‌آغازی است.

۲- صمیمی (۱۳۸۴)، ص ۱

۱- تراسک (۱۳۸۸)، ص ۱۸۹

۲- گروه اسمی در گویش دزفولی دارای یک نظام سلسله مراتبی است.

۱-۶- محدودیت های پژوهش:

عدم دسترسی به منابع، کتب و مجلات خارجی موجود در خصوص این نظریه و عدم دسترسی به پایان نامه هایی که در این خصوص انجام شده، محدودیت زمانی در استفاده از کتب کتابخانه ها و پایان نامه های موجود را می توان از محدودیتهای این پایان نامه برشمرد. از دیگر محدودیتهای گوناگونی در تلفظ بعضی از واژگان در بین گویشوران مختلف این گویش و تمایل گویشوران برای به کار بردن گویش نزدیک به فارسی معیار در هنگام انجام مصاحبه.

۱-۷- کلید واژه ها:

گویش دزفولی: به گونه زبانی که ساکنان بخش مرکزی شهرستان دزفول سخن می گویند.

نحو: بخشی از دستور که به ساخت گروه و جمله در زبان می پردازد.^۱

گروه اسمی: به آن واحد نحوی که از یک یا چند واژه به هم مرتبط پدید می آید و واژه اصلی یا هسته آن اسم است گروه اسمی گفته می شود.^۲

وابسته ی پیشین: به وابسته هایی که پیش از اسم به کار می رود «وابسته های پیشین» گفته می شود.^۳

وابسته ی پسین: به وابسته هایی که به دنبال اسم قرار می گیرد وابسته پسین گفته می شود.^۴

۱- افراشی (۱۳۸۶)، ص ۱۰۶

۲- همان ص ۱۴۲

۳- مشکوه الدینی (۱۳۸۶)، ص ۱۴۶

۴- همان ص ۱۴۶